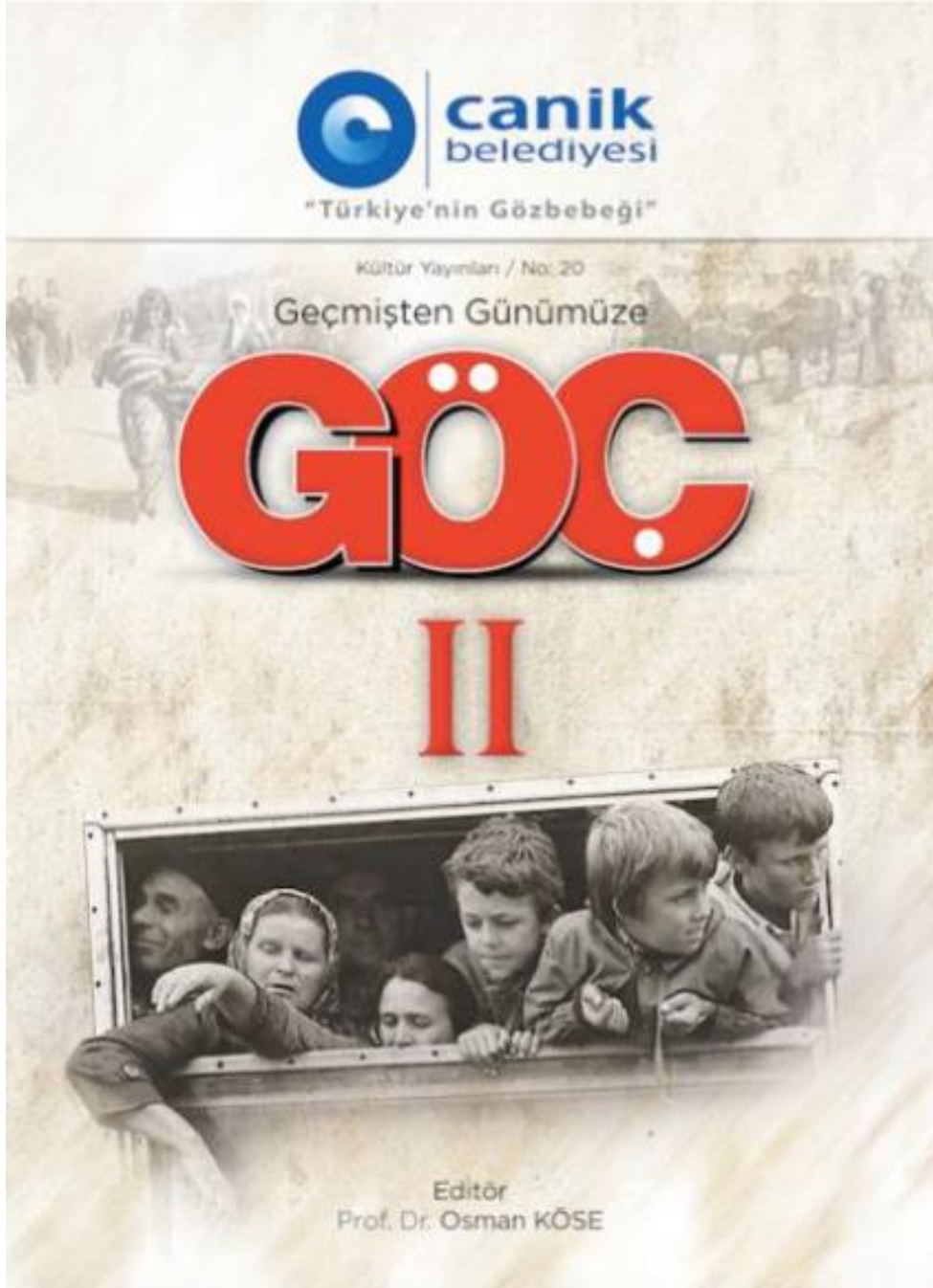

REFERANS İÇİN:

Cevdet Yılmaz – P. Tağrikulu (2017) "*Giresun ve Trabzon Kırsalında Göçe Katılmayan Ailelerin Gerekçeleri*", **VII. Uluslararası Canik Sempozyumu "Geçmişten Günümüze Göç** (17-19 Şubat 2017)" "The 7th International Canik Symposium – Migration From Past To Present (Feb 17-19, 2017)" (Editör: O. Köse), Samsun, (901-910), ISBN:978-605-81912-0-4.19.

Geçmişten Günümüze

GÖÇ

II

Editör
Prof. Dr. Osman KÖSE

Samsun - 2017

Canik Belediyesi Kùltür Yayınları
Yayın No: 55-17-01

Takım Numarası
978-605-81912-0-4

ISBN
978-605-81912-2-8

Samsun 2017

Editör: Osman KÖSE

Mizanpaj ve Kapak Tasarımı
Burhan ÖZAKÇA
0507 669 1981

Baskı Tarihi
Aralık 2017

Baskı Yeri
Uğur Ofset Pazar Mahallesi Mukayyitzade Sokak No: 48
İlkadım / SAMSUN
0362 431 52 55

Sertifika Numarası
18324

CANİK BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Karşıyaka Mahallesi İlkbahar Sokak No: 1

CANİK / SAMSUN
Tlf: +90 444 55 90
Faks: +90 362 238 84 30
Web : www.canik.bel.tr
E-posta : canik@canik.bel.tr

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Antalya'ya Olan Göçler ve Sonuçları (1800-1923)	771
Süleyman Uygun	
Karadeniz'de Yabancı Vapur Kumpanyaları ve Göç	789
Mustafa Gökçe / Eren Fehmi Eroğlu	
Geçmişten Günümüze Beşkaza Yörüklerinin Göç Hareketleri ve Yolları	809
Süleyman Tekir	
Birinci Dünya Savaşı'nda Karadeniz Bölgesinde Muhaceret (1914-1917)	823
Nadia Yaseen Abed	
Deprivation Of Nationality For Jews Of Iraq Law And their Migration (1950-1951)	835
Deniz Beyaz	
Samsun'dan Kocaeli'ye Göç Eden Ailelerin Doğum ve Doğum Sonrası İnanışları	841
Halil İbrahim Zeybek/ A. Uzun / C. Yılmaz / F. Aylar / M. bahadır / H. Dinçer / İ. K.	
Yakın Dönemde (2008-2015) Samsun'a Olan İç Göçlerin İller İtibariyle Dağılışı	847
Hali İbrahim Zeybek / A. Uzun / C. Yılmaz / M. Bahadır / H. Dinçer / İ. K.	
Bir İç Göç Olayı: Samsun'da Tokatlılar	859
Hasan Dinçer / H. İbrahim Zeybek / Muhammed Bahadır	
Samsunluların Türkiye'de İllere Göre Dağılışı (2007-2015)	877
Hasan Dinçer / H. İbrahim Zeybek / Cevdet Yılmaz/ İ. K. Hatipoğlu	
Samsun İline Göçlerde Amasyalıların Rolü	887
Muhammed Bahadır / C. Yılmaz / A. Uzun / H.İ. Zeybek / M.A. Özçelebi	
Samsun İline Göç Eden Trabzonluların Mekânsal Analizi	895
Osman Köse / Türkmen Törelî	
Kürtün'de Çepni Türkmenleri ve Geleneksel Yayla Göçleri	905
Cevdet Yılmaz / Pınar Tağrikulu	
Giresun ve Trabzon Kırşalında Göç Katılmayan Ailelerin Gerekçeleri	927
Ünsal Bekdemir / Fatih Muhammed Köse	
Giresun İlinin Türkiye Göç Hareketliliği İçerisindeki Yeri	937
Ali Acar	
İç Göçler Sonucu Hayat Tarzında Meydana Gelen Değişimler	947

H - Sıradışı Göçler

Ali Korkmaz	
Küresel Bir Sorun Olarak Türkiye'de Beyin Göçü	961
Yusuf Bahri Gündoğdu	
İslam Hicretinin Sosyolojik ve Pedagojik Tahlili	967
Bahargül Ataş	
Sibirya'dan Batı'ya Sanatsal Göç	979
Vüsale Musalı	
Tezkireler Işığında Azerbaycan Şairlerinin Osmanlıya Göç Etme Sebepleri	983
Ahmet N. Özdal	
Ortaçağ'da Yakındoğu'nun Sıradışı Göçmenleri: Çingeneler (Zıtt'lar)	991
Önder Deniz	
Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İşçi Göçünün Çalışma Hayatına Etkisi	997
Sabit Duman	
Beyaz Rusların Gelişi	1005
Süleyman Hatipoğlu	
Hatay Meselesinde Halil İbrahim Efendi ve Müritler Göçü	1011

I - Köyden Şehre Göçler

Cevdet Yılmaz	
Türkiye'de Kırdan Kente Göç Sürecinde Etkili Olan Aracı Faktörler	1023
Cihat Uslucan	
18. Yüzyıldan 19. Yüzyıla İstanbul'a Ev Göçü	1031

Giresun ve Trabzon Kırsalında Göçe Katılmayan Ailelerin Gerekçeleri

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Samsun

Arş. Görv. Pınar TAĞRIKULU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Samsun

Giriş

Göç olgusu, yüzlerce yıldır bireyleri ve toplumları yakından ilgilendiren bir konu olmuştur. Bunun temelinde yatan nedenler ise başta fiziki coğrafya şartlarından kaynaklanan mekânsal farklılıklar olmak üzere; ekonomik ve sosyokültürel konularda var olan arz - talep dengesidir. Peki insanların hayatlarını önemli ölçüde etkileyen göç ne anlama gelmektedir? Göç, bireyler ya da toplulukların daha iyi bir yaşam beklentisi içine girerek yaşadıkları ortamlardan yeni yerleşim yerlerine, geçici veya sürekli olarak gitmeleridir.¹ Bir toplumun sosyal, ekonomik, kültürel ve politik yapısının değişimi ve gelişimi üzerinde önemli ölçüde etkili olan göç,² aynı zamanda nüfusun gidilen yere yerleşmek amacıyla yaptığı coğrafi hareketlilik anlamını da taşımaktadır.³

İnsanların göç etmesinde etkili olan pek çok faktör vardır. Bu faktörler yaşanan yerden, göç edilen yerdeki faktörlere kadar uzanmakta ve çeşitlilik arz etmektedirler. Genel olarak değerlendirilecek olursa itici, iletilici ve çekici olarak ele alınabilen bu faktörler, göç üzerinde oldukça etkilidir. Geçim sıkıntısı, ek gelir ihtiyacı, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin ve iş alanlarının yetersizliği gibi faktörler itici faktörleri oluştururken; daha iyi eğitim ve sağlık olanakları, iş bulma ümidi, modern hayat tarzına duyulan özlem ve daha iyi yaşama beklentisi ise çekici faktörleri oluşturmaktadır. İletici faktörler ise göç etme sürecine aracı olan ve bu süreci kolaylaştıran faktörlerdir. Bu faktörlere ulaşım, hısımlık ve hemşehrilik bağları, teknoloji ve haberleşmenin getirdiği kolaylıklar vd. örnek gösterilebilir.⁴ Bireylerin göç etmeye karar vermelerinde itici faktörler ile çekici faktörlerin karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan dengenin önemli ölçüde etkisi vardır. Çünkü bireyler göç etmeye karar vermeden önce bulundukları yerin olumsuz özellikleri ile göç etmek istedikleri yerin olumlu özelliklerini bir karşılaştırmaya tabi tutmaktadırlar. Göç etmekten elde edecekleri faydanın bulundukları yerde kalmanın getireceği maliyetten fazla olduğuna karar verdiklerinde ise göç etmektedirler.⁵ Dolayısıyla göç edilen yer ile göç alan yer arasında itici ve çekici faktörler arasında var olan farklılık göçü ve göçün yönünü de büyük ölçüde etkilemektedir.⁶

Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, Türkiye’de kırdan kente göçlerin yoğun olarak başladığı tarihler 1950’li yıllardır. Bu tarihlerden itibaren görülen temel altyapı inşaa ve kalkınma

¹ Vedat Pazarlıoğlu, “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”, *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, C.14, S.1, 2007, s.121.

² Ertuğrul Güreşçi - Ziya Yurttaş, “Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği”, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, C. 14, S.2, 2008, s.47.

³ Fatih Çelik, “Türkiye’de İç Göçler : 1980-2000”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, C. 22 S.1, S.88.

⁴ Cevdet Yılmaz, “Samsun İlinde Nüfus Hareketleri”, *Geçmişten Geleceğe Samsun, İkinci Kitap*, Ed. Cevdet Yılmaz, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayınları, Samsun 2007, s.289-316.

⁵ Pazarlıoğlu, *agm*, s.122.

⁶ Çelik, *agm*, S.95.

çabaları, kırdaki gizli işsizlik ve bundan kaynaklanan baskıların artması, ulaşımın gelişmesi, tarımda makineleşme, ek gelir ihtiyacı vd. sebepler önemli rol oynamıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda kentleşme süreci de hızlanmıştır. Göçler teorik olarak ele alındığında pek çok çeşidi vardır. Bunlar üç ana başlık altında özetlenebilir (Tablo 1).⁷

Tablo 1. Teorik olarak başlıca göç çeşitleri.

GÖÇLER	Yurt içi yurtdışı durumuna göre	İç göçler	Kırdan kente
			Kentten kente
			Kentten kıra
			Kırdan kıra
	Gönüllülük zorunluluk durumuna göre	Dış (ülkeden ülkeye) göçler	İçten dışa
			Dıştan içe
		Gönüllü göçler	Beyin göçü
			İş gücü göçü
			Muhaceret
			Mübadele
			Tehcir (sürgün)
			Mültecilik
			Sığınmacılık
			Deprem, sel vb. doğal afetlere bağlı göçler
	Süresine göre	Daimî (kalıcı) göçler	-
			Turizm (yazlıkçı) göçü
		Mevsimlik (dönemsel, sezonluk, periyodik) göçler	Mevsimlik içi göçü
			Yayla göçü

Bu çalışmada göçler ülke içi (iç göçler) bağlamında ele alınmış, esas olarak kır-şehir ilişkisi üzerinde durulmuştur. İç göçler oluşum süreçleri bağlamında açıklanması en zor olan nüfus hareketlerinden biridir. Çünkü iç göçler ülke sınırları içerisinde uzun vadede önemli değişikliklerin yaşanmasında oldukça etkilidir.⁸

İç göçler içerisinde eğilimin daha çok kırdan kente olduğu görülmektedir. Peki göçün yönünün bu şekilde olmasını etkileyen faktörler nelerdir? İşte bu soruya cevap bulmak sanıldığı kadar kolay olmamakla birlikte bu sorunun onlarca cevabının olduğu da bilinmelidir. İç göçlerde önde gelen faktör çıkılan yer ile varılan yer arasındaki eşitsizliklerdir. Bu eşitsizlik istihdam, eğitim, sağlık, güvenlik gibi çok çeşitli alanlarda olabilir. Kırdan kente göç eden bireylerin gerekçesi çoğunlukla ekonomik olurken bu gerekçelere evlilik de eklenmiştir. Özellikle yaşadığı yerden memnuniyet duymayan, kırsal zorlayıcı şartlarından uzaklaşmak isteyen, daha iyi bir yaşam beklentisine giren kadınlar zaman zaman evliliği göç edebilmek için iletici bir faktör olarak görmüş ya da evlilikleri neticesinde göç etmek durumunda kalmışlardır. İşte bu durum iç göçün sayılan bütün tetikleyicilerinin yanında bir de evlilik gibi bir olgudan kaynaklanabildiğini göstermektedir.⁹

Göç edenlerin tüm gerekçeleri göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan tablo, göçün daha iyi bir yaşam beklentisinden kaynaklandığını açıkça göstermektedir. Ancak zaman zaman göç edilen yerlerde meydana gelen sorunlar, daha iyi bir yaşam beklentisi olan bireylerin birtakım sorunları da beraberinde getirdiğini ortaya koymaktadır. Bu sorunlara çarpık kentleşme, gecekondulaşma, altyapı sorunlarının yetersizliği gibi pek çok sorun örnek gösterilebilir. Bu sorunlar daha çok kırdan kente göç neticesinde gerçekleşmektedir. Ancak özellikle son yıllarda göçün yönünde de değişiklikler olduğu görülmektedir. Kırdan kente göç yoğun olarak yaşamaya devam ederken, kentten kıra göçler de hatırı sayılır şekilde

⁷ Yılmaz, *age*, s.1.

⁸ Yılmaz, *age*, s. 3.

⁹ Cevdet Yılmaz, "Türkiye’de kırdan kente göç sürecinde etkili olan faktörlerden biri: evlilik yoluyla göç". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2009, C.14, S.21, S.223.

görülmeye başlanmıştır. Bunların başında emekli göçleri gelmektedir. Köylerin sosyoekonomik anlamda iyileşmeler yaşaması bu noktada önemli bir etken olmuştur. Ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler ile devlet hizmetlerinde meydana gelen değişme ve gelişmeler bir kısım köyleri cazip hale getirmeye başlamıştır. Ancak kırsal kesimin ekonomik ve sosyal anlamda gücünü yitirmemesi için kırdan kente göçün önlenmesi gerekmektedir. Bu da ancak kırsal kesim ile kentler arasındaki yaşam standartları açığını kapatmakla mümkün kılınabilir.¹⁰ Bunun için tarım ve hayvancılığın modern bir hale getirilmesi, sağlık, ulaşım ve eğitim imkânlarının kırsal alanda daha etkin hale getirilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde kırsal kesimin de kalkınması sağlanarak kırdan kente göç üzerinde caydırıcı bir etki ortaya çıkarılabilir.¹¹ Böylece kırsal kesim geliştirilerek göçlerin kentler üzerinde ortaya çıkardığı baskının azaltılması mümkün olabilir.

Bu çalışmada kırdan kente göç ve kentten kıra göçler dışında iç göçlerin farklı bir boyutu ele alınmıştır. Kırdan kente göçün yoğun olarak yaşandığı bir bölgede bu çeşit göçe katılmayan nüfus üzerinde durulmuş, bunun sebepleri analiz edilmiştir. Giresun ve Trabzon kırsalında yaşayan ve hiçbir şekilde iç veya dış göçe katılmamış olan bireylerin hangi gerekçelerle göçe katılmadıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Bu bireyler neden iç göçe katılmamışlardır?
2. Bu bireylerin göç etmeleri önünde (varsa) ne gibi engelleri bulunmaktadır?
3. Bu bireyleri kırsalda tutan gerekçeler nelerdir?
4. Göç etmeyen bireylerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmeleri için neler yapılabilir?

Yöntem

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu Giresun ilinin Görele ilçesine bağlı İnanca Köyü'nde, Trabzon ilinin Düzköy ilçesine bağlı Çayırbağı Köyü'nde ve Ortahisar ilçesine bağlı Düzyurt Köyü'nde ikamet etmekte olan dokuz bireyden oluşmaktadır. Çalışma grubunun bu il, ilçe ve köylerde yaşayan bireyler arasından seçilmesi, bu köylerde Karadeniz bölgesinin kültürel ve sosyoekonomik yapısının hala oldukça iyi muhafaza edildiğinin düşünülmesinden kaynaklanmıştır. Çalışmaya katılmada gönüllülük esasına özen gösterilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemine başvurulmuştur. Görüşme yapmak için uzman görüşleri doğrultusunda bir görüşme formu hazırlanmış katılımcı grubuna bu formda yer alan sorular sorulmuştur. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Ölçüm yapan aracın ölçüm yapmaya uygun olup olmaması¹² ve araştırmanın aynı biçimde tekrar edildiğinde aynı ya da benzer sonuçları vermesi geçerlik ve güvenilirlik bakımından oldukça önemlidir.¹³ Bu çalışmada ölçme aracı olarak kullanılacak olan görüşme formunun geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması için katılımcı grubundan ayrı olarak bir kişi ile görüşme yapılmıştır. Formda yer alan soruların sorulmak istendiği şekli ile anlaşıp anlaşılmadığı kontrol edilmiş, gelen dönütler doğrultusunda forma son şekli verilmiştir. Bu görüşme, katılımcı grubu ile yapılan görüşmelerin dışında tutulmuştur. Katılımcı grubu ile yapılan dokuz görüşmenin geçerlik ve güvenilirliği ise veriler, analizler ve yorumların başka araştırmacıya sunulması yöntemine başvurularak sağlanmaya çalışılmıştır.

¹⁰ Ertuğrul Güreşçi, "Kırsal göç ve tarım politikası arasındaki ilişki", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 2009, C.1, S.22, S.60.

¹¹ Ertuğrul Güreşçi – Ziya Yurttaş, "Kırsal göçün nedenleri ve tarıma etkileri üzerine bir araştırma: Erzurum ili İspir ilçesi Kırık Bucağı örneği", *Turkish Journal of Agricultural Economics*, 2009, C.14, S.2, S.53.

¹² Aysel Aziz, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2010, S. 59.

¹³ Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, S.307.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması amacıyla araştırma evreninde ikamet etmekte olan dokuz kişilik bir örneklem grubuna araştırma formunda yer alan sorular sorulmuştur. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu amaçla görüşme verilerinin analizi için her katılımcıya bir kod ad verilmiştir. Katılımcılar birinci katılımcıdan onuncu katılımcıya kadar A1, A2, A3.....A9 şeklinde kodlanmışlardır.

Bulgular

Bu çalışmada Giresun ve Trabzon illerinin kırsal kesimlerinde yaşamakta olan ve dokuz kişiden oluşan katılımcı grubunun daha önce neden iç veya dış göçe katılmadıkları kapsamlı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara neden göç etmedikleri, göç etmeyi daha önce düşünme durumları, kırsalda tutunmalarına yardımcı olan etmenlerin neler olduğu ile ilgili sorular yöneltilmiş, pek çok farklı cevap alınmıştır. Alınan cevaplar betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Kırsal kesimden göç etmeyen bireylerin kuvvetli aile bağlarına sahip oldukları, aileden miras kalan toprağı terk etmek istemedikleri, aile büyüklerinin bakımını üstlenmeleri gibi gerekçelere sahip oldukları görülmüştür.

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Görüşme yapılan kişilerin 25-68 yaş aralığında ve hepsinin medeni durumunun evli olduğu saptanmıştır. Bu kişilerin kırsaldan göç etmemelerinin nedenleri değerlendirilirken farklı değişkenler çalışmaya dahil edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda bireylerin aylık veya yıllık sabit gelirleri olup olmadığı, ev ve arazi sahibi olup olmadıkları, geçim kaynakları ve çocuk sayıları öğrenilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların tamamının kendilerine ait evleri olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların tarım, hayvancılık gibi gelir kaynakları olduğu ve bir kısmının emekli maaşı olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların 500 metrekare ile 20 dönüm arasında arazi sahibi oldukları tespit edilmiş, sahip olunan arazinin ise tarımsal amaçlı kullanıldığı saptanmıştır. Katılımcıların en az 1 en fazla 7 çocuk sahibi oldukları belirlenmiştir.

Katılımcıların Göç Etmeyi Düşünme Durumları

Çalışmanın bu kısmında hiç göç etmediği bilinen katılımcılara, göç etmeyi düşünüp düşünmedikleri sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların bir kısmı göç etmeyi düşündüklerini ifade ederken bir kısmı da böyle bir düşünceye hiçbir zaman sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Göç etmeyi düşünenlerin de düşünmeyenlerin de nihayetinde farklı gerekçelerle göç etmedikleri belirlenmiştir.

A1: *Göç etmeyi tabii ki düşündük maddi şartların bizi burada zorladığı zamanlar çok oldu. Ama istesek de gidemedik köyden.*

A2: *Tabii düşündük düşünmez miyiz hiç.*

A3: *Göç etmeyi hiç düşünmedik.*

A4: *Göç etmeyi istesek de düşünemedik.*

A5: *Göç etmeyi çok düşündük. Hatta eşim bir kere denemeye çalıştı ama yapamadı büyük şehirde geri döndü.*

A6: *Göç etmeyi de düşünmedim açıkçası.*

A7- A8 - A9: *Hayır hiç düşünmedik.*

Göçe Katılmama Gerekçeleri

Çalışmamızın bu kısmında Giresun ve Trabzon kırsalında yaşayan bireylerin göçe katılmama nedenleri kapsamlı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda katılımcılara göçe neden

katılmadıkları sorulmuş, alınan cevapların birbirinden farklı olduğu belirlense de bireylerin hemen hemen benzer gerekçelere sahip oldukları saptanmıştır. Bu kapsamda katılımcıların gerekçelerini büyük şehirlerde geçinmekten, kira ödemekten, şehrin kötü havasına maruz kalmaktan rahatsızlık duymaları, kırsalda kalan aile büyüklerinin bakımını üstlenmeleri ve onları memleketlerinden ayırmak istememeleri, aile büyüklerinden miras kalan toprağı terk etmek istememeleri, zaman zaman aile büyüklerinin göç etmemeleri yönünde baskılarına maruz kalmaları, tarım arazilerini geçim kaynağı olarak kullanmaları, güçlü aile bağlarına ve samimi ilişkilere sahip olmaları oluşturmaktadır. Katılımcılar göç etmeleri durumunda bu konularda büyük problemler yaşayacaklarına inanmış ve bu nedenlerle göçe katılmamışlardır. Katılımcıların gerekçeleri aşağıdaki gibidir:

A1: İstesek de gidemedik köyden. Göç etmememizin en önemli nedeni eşimin babası oldu. Buralardan gitmek istediğimizi bir türlü kabullendiremedik. İstemedi. Eşim de onun isteğini kıramadı. Büyükşehirde geçinemeyeceğimizi düşündü kayınpederim. Zaten o zaman çocuklarımın da yaşları küçüktü. Ben de çalışsam onları bakacak olan kimsem olmazdı. Aldığım maaşı bakıcıya versem o zaman para kazanmamın da pek bir anlamı kalmazdı. Belki sigortamın ödenmesi benim için bir avantaj olurdu ama olsun. Eşim maddi açıdan bana zorluk çıkartmıyor. Ne istersem almıştır.

A2: En büyük nedeni geçinememe korkumuzdu. Bir türlü cesaret edemedik. Köyde zor geçindik ama eşim inşaatlarda çalıştı. Ben de elimden geldiğince hayvancılık ve tarım yaparak evimizin geçimine katkıda bulunmaya çalıştım. Aslında sorarsanız köyü çok sevdiğimden kalmıyorum burada. Ama bu yaştan sonra gurbet kahrını hiç çekemem. Mecburiyetten katlanıyoruz köye.

A3: Düşünseydik de göç edemezdik. Benim eşimin buradaki işinden ayrılıp gurbete çıkması pek mümkün olamadı. Bir de biz memleketimizi çok seviyoruz gurbeti buraya tercih etmedik açıkçası. Buradaki yaşam koşulları bize daha uygun geldi. Tarım arazimiz vardı. Fındık tarımı yaptık yıllarca, bırakıp gidemezdik. Bir de atalarımızdan kalan örf ve adetlerimiz çok etkili oldu. Yıllarca kayıinvalideme ben baktım. Onu bırakıp gurbete çıkmamız yakışık almazdı. Onu da alıp gitsek yıllarca alışık olduğu çevreden kopup gitmek onu üzerti. Ama eşim vefat ettikten sonra göç etmeyi düşünmeye başladım. Çünkü kayıinvalideme tek başıma bakamayacağımı hissetmeye başladım. Ben de kendimi muhtaç hissetmeye başladım. Orada çocuklarım var. Onların güvencesi altında olmak istiyorum artık. Sözüň özü köyde kalmayı her halükarda şehre gitmeye tercih ettik biz. Bu toprakları kaderine terk etmek atalarımızın verdiği emekleri hiçe saymak hoş olmazdı.

A4: Ailevi sebeplerim vardı. Annem ve babam yaşlıydı bakıma ihtiyaçları vardı. Bırakıp gidemedim. Engelli bir kardeşim var onun bakımını da ben üstlendim. Onları burada bırakıp gidemezdik. Şehir konusuna gelince de bir şehri on köyüme değişmem. Köyde nefes aldığımı hissediyorum. Havası tertemiz. Şehirde böyle bir havayı bulabileceğim yer kaldı mı acaba? Şehrin elverişsiz yaşam koşulları beni göç etmekten alıkoyan en önemli sebeplerden bir tanesi. Tabii geçinememe korkusu da var. Köyde kazancımız az çok bize yetiyor. Ama şehir öyle değil geçinmek çok zor oralarda.

A5: Maddi koşullarımız elverişsizdi ama şartları çok zorladık biz. 3 çocuk okuttuk köyde. Göç etmememizin en büyük nedeni de büyük şehirde yaşamının bizi korkutması oldu. Özellikle kiraya çıkmaktan çok korktuk. Ya kirayı ödeyemezsek diye düşündük hep. Hala düşünürüm bir gün yolum büyük şehirden geçerse nasıl geçirim diye. Köyde kıt kanaat de olsa geçiniliyor ama şehir hayatı affetmiyor.

A6: En önemli sebebi köyün çok rahat yaşam koşullarının olmasıydı. Köyü çok seviyorum ben. Bir de burada ailemin yakınıdayım. Ben aileme çok düşkünüm. Onları burada bırakıp büyük bir şehre göç etsem aklım hep onlarda kalır. Hasta olduklarında veya bana ihtiyaç duydukları her anda hemen ulaşabilecek kadar yakınım aileme. Uzakta olsam bu imkân bulamazdım. Büyük şehirde iş bulurdum evet ama aileme ulaşmam gerektiği her an izin almak zor olurdu. Büyükşehirde başkasının işinde çalışıyorsun her istediğinde izin alıp çıkmak mümkün değil. Köyde ilişkiler daha samimi en azından ve ben bu samimi ortamı bırakıp gitmek de istemedim hiçbir zaman.

A7: Çünkü bizim burada toprağımız var. Buradaki insanlar da toprağı ekip biçerek, hayvancılık yaparak geçimini sağlıyor. Eşim gurbete gidip çalışırdı. Ben de burada toprakla uğraşırdım. Yerimizi boş, kimsesiz bırakmak istemedik.

A8: Büyüklerimizin miras bıraktığı toprakları bırakıp gitmek istemedik.

A9: Toprağımdan ayrılmak istemedim.

Katılımcıların Gelir Kaynakları

Katılımcıların gelir kaynaklarının neler olduğuna bakıldığında ise 5 ailenin aylık sabit gelire sahip oldukları diğer dört ailenin ise aylık sabit gelirlerinin olmadığı tespit edilmiştir. Ancak katılımcıların tarım, hayvancılık ve inşaat sektöründen de gelir elde ettikleri saptanmıştır. Bir katılımcının ise hizmet sektöründe çalıştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların arasında aylık emekli geliri olanların yine de tarım ve hayvancılıktan gelir elde ettikleri saptanmıştır. Bu durum da araştırmacılara aylık emekli gelirin kırılda geçinmeye yetmediğini düşündürmektedir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

A1: Eşimin sigortasını dışarıdan ödedik yıllarca ama çok da zorluklar çektik. Benim eşim inşaatta çalışırdı tek gelirimiz de buydu. Şimdi emekli bazen de inşaatlarda çalışmaya devam ediyor. Ama asıl gelirimiz eşimin emekli maaşı çünkü inşaat her zaman olmuyor. Kış mevsiminde neredeyse hiç olmuyor. En büyük geçim kaynağımız eşimin emekli maaşı.

A2: Köyde tarım ve hayvancılık yapıyoruz. Eşimin emekli maaşı var. İnşaatda da çalışıyor.

A3: Eşimden kalan maaşım var. Bir de fındık ve sebze tarımı yapıyorum oradan gelen gelirim de var.

A4: Köyde çiftçilik yapıyorum. İnşaatlara gidiyorum. Yevmiyeye gidiyorum.

A5: Eşim inşaatta usta. Şimdi geçimimiz iyi. Çocuklarımdan bir tanesi okudu, evlendi, İstanbul'a yerleşti. Diğeri de liseyi bitirdi şimdi üniversiteyi kazanırsa onu okutacağız. Eskisi gibi değil durumumuz artık daha iyi.

A6: Eşim il özel idaresinde çalışıyor. Onun da maaşı var. Benim işim sezonluk her zaman olmuyor ama ben de çalışmaya başladığım zamanlarda iyi bir gelirimiz oluyor.

A7: Topraktan aldığımız ürünler ve hayvancılıkla geçimimizi sağlıyoruz.

A8: Tarım ve eşimin emekli maaşıyla geçiniyoruz.

A9: Tarım ve hayvancılık ile geçinmeye çalışıyoruz.

Katılımcıların Giderleri

Katılımcıların gelirlerinin neler olduğuna cevap alındıktan sonra bir de giderlerinin neler olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların mutfak, giyim, yakacak, elektrik, su ve telefon masrafları olduğu belirlenmiştir. Hayvancılık ve tarımla ilgilenenlerin, hayvan yemleri ve tarım ilaçları aldıkları, bazı ailelerin öğrenci okuttukları saptanmıştır. Kırılda yaşayan bireylerin kira ödemedikleri belirlenmiş bu durumun, kırılda yaşamayı kolaylaştıran bir faktör olduğu düşünülmüştür. Çünkü görüşmenin daha önceki kısımlarında bazı katılımcıların kira ödemekten korktukları gerekçesiyle göçe katılmadıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

A1: Giderlerimiz her evin giderleri gibi. Mutfak masrafımız ve kışın kömür masrafımız var. Bir de üniversitede öğrenci okutuyoruz. Maaşımızın yarısından çoğu ona gidiyor bazen. Öğrenci okutmakta zorlanıyoruz. Aylık sabit gelir olsa da tek maaşla öğrenci okutmak çok zor oluyor.

A2: Giderlerimiz daha çok mutfak masrafı ve giyim üzerine.

A3: Giderlerimiz beslenme, elektrik ve telefon faturası, yakacak masrafım da var.

A4: 3 çocuk okutuyorum. Evin mutfak, elektrik, su, telefon gibi temel ihtiyaçları var. Sigortamı ödemeye çalışıyorum.

A5: Giderlerimiz mutfak masrafı, elektrik, su, telefon. Bir de eşimin yanında bir işçi çalışıyor ona da para veriyoruz. Eşimin arabası var onun yakıtı da giderlerimizden biri.

A6: Giderlerimizin önemli kısmı çocuğumuzun masraflarından oluşuyor. Özel okulda okutuyoruz çocuğumuzu. Aylık 1000 lira kadar bir masrafı oluyor onun. Onun dışında elektrik, su, telefon faturaları,

mutfak masrafı, 100 liralık taksit ödemesi derken 1700 lira kadar bir masrafımız oluyor her ay.

A7: Ev giderlerimiz var. Hayvan yemleri ve toprak kimyasal ürünleri alıyoruz.

A8: Ev giderleri, elektrik ve su faturaları.

A9: Elektrik faturası, su faturası ve mutfak masrafları.

Gelirin Gideri Karşılama Durumunda Yapılanlar

Katılımcıların gelirlerinin giderlerini karşılamadığı zamanlar olup olmadığı sorulmuş ve hemen hemen tamamının böyle zamanlar olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Bu durumda katılımcıların almak istediklerini daha sonraya erteledikleri, harcamalarından kısıtları, eş dosttan borç aldıkları, tarımsal veya hayvansal ürünlerini sattıkları belirlenmiştir. Kırsalda geliri giderini karşılamaya yetmeyince birbirinden borç alabilen veya hala bakkalın veresiye defterine borcunu yazdırarak bir şeyler satın alabilen katılımcıların olması büyükşehirlerde artık yitirilmeye başlayan samimi ilişkilerin kırsalda hala devam ettiğini göstermektedir. Bu durumun, çalışmanın daha önceki kısımlarında kırsaldan göç etmeyi düşündürmeyen bir faktör olduğu da görülmüştür. Çünkü büyükşehirlerde bakkal, veresiye defteri gibi kavramların yitirildiği buna karşılık büyük alışveriş merkezleri gibi yerlerin olduğu düşünüldüğünde bireyler kendilerine göre haklı gerekçelere sahiptirler. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir.

A1: Gelirim giderimi her zaman karşılayamıyor tabii ki. O zaman almak istediklerimi ertelemek zorunda kalıyorum. Çok olmuştur öyle ama şikâyet etmenin de bir anlamı yok çünkü gelirimiz ortada.

A2: Gelirim çok değil elbette. İstediklerimi almaya yetmediği zamanlar oluyor. Öyle zamanlar olduğunda tanıdıklarından borç alarak veya köy bakkalına veresiye yazdırarak almak istediklerimizi alıyoruz.

A3: Gelirim tabii ki her zaman giderlerimi karşılamama yetmiyor. Tanıdıklarından borç alıyorum. Bazen de şahsi giderlerimden kısıtlıyorum.

A4: Ödemelerimden kısımaya çalışıyorum. Mesela sigorta ödemelerimin aksadığı oluyor. Bazen eş dosttan borç alıyorum.

A5: Harcamalarım kısıyorum. Özellikle kredi çekmeyi hiç düşünmedim. Gözüm hep korkmuştur böyle şeylerden. Param varsa harcarım yoksa kendimi kısıtlarım.

A6: Zorlanıyoruz ama yine de kazancımız bize yetiyor.

A7: Hayır olmuyor. Topraktan ve hayvancılıktan yeteri kadar para geliyor.

A8: Oluyor. Böyle bir durum olduğunda fındık satarak ihtiyaçlarımızı karşılamaya çalışıyoruz.

A9: Oluyor. Öyle bir durumla karşılaştığımız zaman hayvansal gıdaları satarak istediklerimizi alabiliyoruz.

Katılımcıların Arazi Miktarı ve Arazilerinin Geçimlerine Katkısı

Katılımcıların arazi miktarlarının yarım dönüm ile 20 dönüm arasında olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamının arazilerini tarıma açtıkları ve buralarda genel olarak fındık tarımı yaptıkları saptanmıştır. Bir kısım katılımcı ise tarım arazilerinde fasulye, lahana, semizotu, mısır gibi ürünler ekip diktiklerini ve bunların satışından elde ettikleri gelirin geçimlerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Bir kısım katılımcı ise tarımdan elde ettiği gelirin geçimine katkısı olmadığını veya çok az olduğunu belirtmiştir. Zaman zaman tarımdan zarar ettiğini ifade eden katılımcılar da olmuştur. Ancak yine de tarımın katılımcılar için bir gelir kapısı olarak tercih edildiği görülmektedir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

A1: 500 metrekaresine kadar bir arazimiz var onun da yarısı ekili ve dikili diyebilirim. Orada da fındık, mısır, fasulye, lahana gibi tarım ürünleri yetiştiriyoruz. Geçimimize etkisi yok denecek kadar az. 150 kilo kadar bir fındığımız oluyor. Onun 100 kilo kadarını satıyoruz. Oradan gelen paranın miktarı da çok

cüzi. Geçimime büyük bir katkısı yok.

A2: Arazimiz var ama ne kadardır bilmiyorum. Fındık ve sebze var bahçelerimizde. Tabii ki bizim geçimimizde tarım ve hayvancılığın katkısı var. Öyle olmasa tek maaşla nasıl geçinirdik. Ama fındığın zarar ettirdiğini de söyleyeyim. Fındığın giderinin yanında getirdiği gelir hiç diyebilirim.

A3: 15 dönüm fındık arazimiz var. Nerdeyse tamamında fındık dikili ama fındıktan gelen gelirin tamamı benim olmuyor. Ben üçte birinde hak sahibiyim. Yani geçinmekte fındık arazisine güvenemeyecek durumdayım. Geçimimize az miktarda katkısı var.

A4: 2 dönüm arazimiz var. Fındık ve sebze yetiştiriyoruz. Aslında fındığımız oluyor ama onun bakım masrafı, yevmiyesi derken kazancımız giderimizden daha az oluyor.

A5: 8 dönüm arazimiz var ama 2 dönümü ekili dikili. Sebze ve fındık tarımı yapıyoruz. Bizim geçimimize hayvancılığın bir miktar katkısı var. Bir ineğimiz var. Süt, yağ satıyorum. Oradan elde ettiğim gelire de bu ineğin yemini alıyorum. Yani buradan elde ettiğim gelirin de bana değil hayvanın kendi ihtiyaçlarına faydası dokunuyor.

A6: Arazimiz var. Fasulye, semizotu, lahana, domates, patlıcan, salatalık ekip dikiyorum. Ben yetiştirdiğim sebzelerde hormon gibi yapay hiçbir şey kullanmıyorum. Yetiştirdiğim tarım ürünlerinin tamamı organik. O yüzden biraz da pahalı satıyorum. Geçimime katkı sağlıyor. Hayvancılığı denedim ama gideri gelirinden çok olduğu için vazgeçtim artık yapmıyorum.

A7: Yaklaşık 20 dönüm arazimiz var. Bunun 2 3 dönüm kadarını ekip biçiyoruz. Kalan kısmını da otlak olarak kullanıyoruz. Tarım ürünlerinin geçimimize katkısı var hatta sadece onlarla geçiniyoruz denebilir.

A8: 7 dönüm arazimiz var. 6 dönümü ekili dikili. Fındık tarımıyla uğraşıyoruz. Fındık tarımından elde ettiğimiz mahsulü satıyoruz.

A9: 14 dönüm arazimiz var. 13 dönümü ekili dikili. Fındık, patates, fasulye, lahana, domates, salatalık, patlıcan ve biber tarımı yapıyoruz. Geçimimizi hayvansal gıdaları ve tarımdan elde ettiğimiz mahsulleri satarak karşılıyoruz.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayı olan göçü gerçekleştirmek için pek çok sebebe sahip olan bireyler yine pek çok gerekçe ile göçe katılmamaktadırlar.¹⁴ Bu bireyler farklı ülkelerde, farklı şehirlerde, illerde, ilçelerde, kasaba ve köylerde belli sebeplere bağlı kalarak yaşamaya devam etmektedirler.

Bu çalışmada Giresun ve Trabzon kırsalında yaşayan ve daha önce hiç göçe katılmamış bireylerin hangi gerekçelere sahip oldukları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Giresun ilinin Görele ilçesine bağlı İnanca Köyü'nde, Trabzon ilinin Düzköy ilçesine bağlı Çayırbağı Köyü'nde ve Ortahisar ilçesine bağlı Düzyurt Köyü'nde ikamet etmekte olan dokuz katılımcı ile görüşmeler yapılmış ve göç etmemek için hangi gerekçelere sahip oldukları belirlenmeye çalışılmıştır. Bireylerin birbirinden farklı gerekçelere sahip oldukları belirlenmiştir.

Katılımcı grubunda yer alan herkes evlidir ve en az 1 en çok 7 çocuğa sahiptir. Bu bireyler hiç göç etmeseler de bazen göç etmeyi düşünmüşlerdir. Kırsalın zorlayıcı şartları bireylerin zaman zaman daha iyi bir yaşam beklentisi içine girmelerinde etkili olmuştur. Bazı katılımcılar ise göç etmeyi hiç düşünmediklerini belirtmişlerdir. Bu bireylerin ifadelerinden kendilerine göre geçerli nedenleri olduğu anlaşılmıştır.

Göç etmeyi düşünse de düşünmese de nihayetinde göç etmeyen bireylerin sahip oldukları gerekçeler vardır. Bu gerekçeleri, aile büyüklerinin bakımının üstlenilmesi, büyükşehirlerde geçinmekten korkulması, kırsalda sahip olunan ilişkilerin samimiyeti, atalardan miras kalan toprağın terk edilmek istenmemesi, güçlü aile bağlarına sahip olunması, şehirde var olan ya da öyle olduğu sanılan elverişsiz

¹⁴ Tümetekin Erol – Nazmiye Özgüç, *Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1998, S.307.*

yaşam koşulları oluşturmaktadır. Bazı ailelerin ise aile büyükleri tarafından baskı görmeleri göç etmeleri önünde engel teşkil etmiştir. Bir katılımcının ifadesi ise kırsalda var olan samimi aile bağlarının şehirlerde var olmaması ile yakından ilintilidir. Çocuklarının bakımını üstlenecek kimsenin olmaması bu katılımcının şehre göç etmesinde engel oluşturmıştır. Kazandığı maaşı bakıcıya vermesi durumunda bu maaşın kendisine bir fayda sağlamayacağını düşünen katılımcının bu düşüncesi fayda maliyet yaklaşımını göz önüne aldığını göstermektedir. Engelli kardeşinin, aile büyüklerinin bakımını üstlenen katılımcıların onları memleketlerinden ayırmak istememeleri de fayda maliyet yaklaşımının göz önünde bulundurulması sonucu oluşmuştur. Atalarından miras kalan toprakları terk etmek istemeyen bireylerin olduğunu görmek ise bu kişilerin ataları dolayısıyla toprakları ile aralarında sıkı bir bağ olduğunu gözler önüne sermektedir. Katılımcı grubunda yer alan kişilerin tamamının kendilerine ait evleri vardır. Bu durumda kira ödemek zorunda olmayan bireylerin kırsalda geçinmeleri daha kolay bir hal almaktadır. Katılımcı grubundaki kişilerin sundukları gerekçelerle göç etmemeleri, günümüzde büyükşehirlerin ortamına baktığında daha iyi anlaşılmaktadır. Kırsalda var olan samimi ilişkilerin şehirlerde artık yitirildiği, şehirlerde var olan trafik, gürültü, hava kirliliği, kira oranlarının yüksekliği, çarpık ve hızlı kentleşmeden kaynaklanan bilindik sorunlar göz önüne alındığında bireylerin haklı olabilecekleri düşünülmektedir.

Katılımcı grubunun kırsalda geçinmeye yetecek miktarda gelirleri olduğu belirlenmiştir. Bu gelir bazı aileler için aylık sabit bir gelirden oluşurken bazı aileler için de yılın belli bir zamanında kazanılıp bütün yıla dağıtılan bir gelir şeklindedir. Bu gelirler de tarım ve hayvancılıktan sağlanmaktadır. Ailelerin giderlerini ise su, elektrik, telefon faturaları, mutfak (tüp de dahil) ve yakacak masrafları, öğrencilerin okuluna, tarım ve hayvancılıkta kullanılan malzemelere ayrılan ücretler oluşturmaktadır. Bu bireylerin gelirlerinin zaman zaman bu anlamdaki giderlerini karşılamaya yetmediği zamanlar olmaktadır. Bu durumda bireyler harcamalarından kısmakta, ihtiyaçlarını ertelemekte, tanıdıklarından borç almakta veya tarımsal ve hayvansal gıdalarını satarak bir gelir elde etmeye çalışmaktadırlar. Katılımcı grubunda yer alan bireyler kırsalda zorla da olsa geçinmeyi şehirlerde zorla geçinmeye tercih etmektedirler. Çünkü kırsalda zorlandıkları noktalarda tanıdıklarından borç alarak da olsa geçinmeye devam edebilen bireyler şehirde böyle bir imkânlarının olmayacağını bilmektedirler.

Katılımcıların 500 metrekaare ile 20 dönüm arasında arazilere sahip oldukları görülmektedir. Bu arazilerde yapılan tarımın ve hayvancılığın geçimlerine katkısı olduğunu belirten aileler olmuştur. Bu ailelerin yanında hayvancılıktan veya tarımdan elde edilen kârın geçimlerine katkısı olmadığını belirten aileler de olmuştur. Bu ailelerden bir kısmı hayvancılıktan elde edilen gelirin ancak hayvanların ihtiyacına yettiğini belirtirken, bir kısmı da tarım ürünlerinden elde edilen gelirin, edilen zararı dahi karşılamadığını belirtmiştir. Yine de ailelerin atalarından miras kalan toprakları terk etmek istememeleri göç etmelerinin önünde önemli ölçüde etkili olmaktadır. Bu da kırsalda var olan samimi ilişkilerin neticesindedir.

Görüşmelerden elde edilen sonuçlara bakılarak kırsalda var olan ekonomik imkânların şehirlerdeki kadar çok olmadığı belirtilebilir. Ancak yine de fayda maliyet yaklaşımı içinde incelendiğinde kırsalda hayatı idame ettirmenin şehirlerde idame ettirmekten daha kolay olduğu belirtilebilir. Araştırma grubunda yer alan bireylerin ifadeleri de bu yöndedir. Bu anlamda kırsalda zorla da olsa geçinmeyi şehirde geçinmeye çalışmaya tercih eden bireylerin daha iyi imkânlarla kavuşmaları sağlanabilir. Kırsal kesimde eğitim, sağlık, ulaşım, tarım ve hayvancılık gibi hizmetlerin daha iyi bir hale getirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

AZİZ, Aysel, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2010.

ÇELİK, Fatih, "Türkiye'de iç göçler: 1980-2000". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.22, S.1, 2007, 87-109.

GÜREŞÇİ, Ertuğrul, "Kırsal göç ve tarım politikası arasındaki ilişki". *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, C.1, S.22, 2009, 51-67.

GÜREŞÇİ, Ertuğrul – Yurttaş Ziya, “Kırsal göçün nedenleri ve tarıma etkileri üzerine bir araştırma: Erzurum ili İspir ilçesi Kırık Bucağı örneği”, *Turkish Journal of Agricultural Economics*, C.14, S.2, 2008, 47-54.

PAZARLIOĞLU, Mehmet Vedat, “İzmir örneğinde iç göçün ekonometrik analizi”, *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, C.14, S.1, 2007, 121-135.

TÜMERTEKİN, Erol - Nazmiye Özgüç, *Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekân*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2004.

YILDIRIM, Ali – Hasan Şimşek, *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Tıpkı Basım), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

YILMAZ, Cevdet, “Türkiye’de kırdan kente göç sürecinde etkili olan faktörlerden biri; evlilik yoluyla göç”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, C.14, S.21, 2009, S.221-232.

YILMAZ, Cevdet. “Samsun İlinde Nüfus Hareketleri”. *Geçmişten Geleceğe Samsun, İkinci Kitap*, Ed.: Cevdet Yılmaz, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayınları, Samsun, 2007 S.289-316.